

Lietuvių kalbos žodžių reduplikacija

JURGITA USELYTĖ

Vytauto Didžiojo universitetas, K. Donelaičio g. 58, LT-44248 Kaunas;

Lietuvių kalbos instituto Leksikografijos centras, P. Vileišio g. 5, LT-10308 Vilnius

El. paštas: juselyte@yahoo.com

Straipsnyje nagrinėjamas lietuvių kalbotyroje dar netyrinėtas reduplikacijos reiškinyss ir tikimasi, kad šia tema pradėtas darbas paskatins tolesnius tyrinėjimus. Kaip ir daugumai pasaulio kalbų, mūsų kalbai yra būdinga reduplikacija. Ji svarbi kalbos raidos tyrimams, leksikologijai, fonosemantikai. Straipsnyje išsamiai apibūdinama reduplikacijos sąvoka, analizuojami reduplikuotiniai lietuvių kalbos žodžiai, nustatyti reduplikacijos modeliai, jų rūšys, kartojimosi tendencijos. Visi reduplikuotiniai žodžiai, rasti „Lietuvių kalbos žodyne“, yra neatskiriami nuo mūsų kalbos, tačiau jų vartojimas mums gali atrodyti dar nepažintas ir kartu linksmas atradimas. Reduplikacija lietuvių kalboje būdinga retiems šnekamosios kalbos leksikos vienetams, kurie mūsų kalbą daro vaizdingą, pvz., vaikų kalbos žodžiai, refrenai, ištiuktukai ir kt.

Raktažodžiai: reduplikacija, reduplikuotiniai žodžiai, visiškoji reduplikacija, dalinė reduplikacija, trigubinimas, pradinė reduplikacija, vidinė reduplikacija, galinė reduplikacija

---

IVADAS

Pasaulyje šiuo metu ypač susidomėta reduplikacijos reiškiniu. Tiriami įvairių tautų kalbų pavyzdžiai. Šis reiškinyss paplitęs mažų tautų kalbose (įvairiose Afrikos, Lotynų Amerikos, Azijos ir kt.). Tai kalbos, kurios domina pasaulio kalbininkus ir yra palyginti mažai tyrinėtotos. Garsus amerikiečių leksikografas Noahas Websteris savo žodyne *The Webster's Revised Unabridged Dictionary* pateikia tokius reduplikacijos apibrėžimus: 1. Dvigubinimas ar būti dvigubinamam; 2. Forma (figūra), kurioje eilutės (eilėraščio) pirmasis žodis yra toks pat kaip ankstesnės eilutės paskutinis žodis; 3. Kamieno ar skiemens (mažiau ar daugiau modifikuoto) dvigubinimas intensyvinant reikšmę ar darant garsažodį, taip pat pridėdant skiemens, pavyzdžiui, lot. *tetuli, poposcei*¹.

Lietuvių kalboje į reduplikacijos reiškinį nebuvo atkreiptas deramas dėmesys, tad išsamaus pačios sąvokos apibrėžimo nėra. Lietuviškuose tarptautinių žodžių žodynuose reduplikacija apibūdinama kaip: 1. Žodžio arba jo dalies kartojimas, sudvejinimas, pvz., *kartkartėmis, kukū* (*Tarptautinių žodžių žodynas* 2001: 630); 2. Žodžio šaknies ar jos dalies pakartojimas kaip žodžio ar gramatinės formos bruožas, pvz., liet. k. *niekniekis, priešprieša, papartis, šešėlis*, lot. k. *tutudi* „dažniau“ (Vaitkevičiūtė 2000: 390). Kalbotyros terminų žodyne reduplikacija (dvigubinimas – повтор, удвоение, редупликация, reduplication) apibūdinama kaip žodžio ar jo dalies (kamieno, šaknies) kartojimas (paprastai du kartus) kaip žodžių, o kai kuriose kalbose ir formų (japonų kalboje daugiskaitos) daromasis būdas.

¹ *The Webster's Revised Unabridged Dictionary*. Ed. by N. Porter. Springfield, Mass.: G. Merriam Co., 1913.

Lietuvių kalboje taip yra atsiradę žodžiai *kartkartėmis*, *mažmožis*, *niekniekis* ir kt. (Gaivenis, Keinys 1990: 168–169). Užsienio autorių pateikti ir lietuvių kalbos žodynuose esantys aprašymai leidžia plačiau ir išsamiau apibrėžti reduplikaciją: 1. Tai morfologinis procesas, kur visa forma (šaknis, kamienas) ar jos dalis kartojama (taip apibūdina ir „LinguaLinks Library“²), pvz., lot. kamienas *momord/momord* (aš kandu) kilęs iš šaknies *mord-* pirmojo priebalsio ir balsio reduplikacijos: *mord* → *mo-mord*. Lietuvių kalbos pavyzdžiai galėtų būtų ištiktukai *babarkšt* (*barkštelėti*), *babámst* (*bambstelėti*). 2. Atskirų žodžių (pradžios, vidurio, pabaigos) pakartojimas vieną ar du kartus, vienodų ar panašių ištiktukų kartojimas, pavyzdžiui, *bim bam*, *pykšt pakšt*, *bruzdu brazdu*, *capu lapu*, *čyru vyru*, *šuldu buldu*.

Lietuvių kalboje yra įvairių reduplikacijos atvejų. Tiriant kartojamų žodžių šaknies, kamieno balsių ir priebalsių, formantų ypatumus, nustatyta keletas reduplikacijos požymių ir polinkių. Tik kelios kalbos turi reduplikacijos taisykles, tokias kaip pirmojo skiemens kartojimas. Viena iš tokių yra jidiš kalba, kurios daugiskaitos formantą kaip pirmos šaknies reduplikacijos procesą analizavo McCarthy'is ir Prince'as³. Negalima teigti, kad lietuvių kalboje yra tam tikros taisyklės, tačiau galima skirti tam tikrus jungimosi atvejus, reduplikuotinių žodžių ypatybes, reduplikacijos modelius.

Tyrinėjami lietuvių kalbos reduplikuotiniai (dvejybiniai) žodžiai yra įtraukti į LKŽe⁴. Terminas „reduplikuotiniai žodžiai“ paimtas iš Prano Skardžiaus veikalų „Lietuvių kalbos žodžių daryba“. Šiuose žodžiuose vykstančią reduplikaciją galime skirti į:

- 1) Skiemens, šaknies, kamieno, pvz., *pampar*, *kukui*, *parkšt*, *lili*, *liūliū* ir kt.;
- 2) Žodžio, pvz., *tik tak*, *tykšt patykšt*, *rid ridi*, *tvinku tvaku*, *padrikum padrakum* ir kt.

Viena dalis šių reduplikuotinių žodžių yra sudaryti mėgdžiojant gamtos garsus, pavyzdžiui, *guguliuoti* (plg. *gur-gur*), *kukuoti* (plg. *kukū*, lot. *cucūlus*, vok. *Kuckuck* – gegužė) ir kt.

Kiti reduplikuotiniai žodžiai sudaryti kartojant ištisus žodžius arba jų dalis, pvz., *gergeris* – geriausias, visų brangiausias daiktas Jž. I 427, *mažmožis* (plg. *mažas mažas*, t. y. visai mažas daiktas), *niekniekis* (plg. *niekų niekai*), *sensenis* – labai senas, susenėlis Als. (plg. lat. *sen-senais* – ta pati reikšmė), *kartkarčiais*, *kartkartėmis*, *priešpriešiais* ir kt.

Yra žodžių, kuriais norima išreikšti kokį nors kartotinę būvį, trukmę arba suintensyvinti kokią nors reiškiamą sąvoką, ją tiksliau apibrėžti ir t. t., pvz., *cypt pacypt*, *tip top*, *pykšt pakšt* ir kt.

Pranas Skardžius mini reduplikaciją ir vaikų kalboje, ją laiko viena iš būdingesnių dabantinių reduplikacijos rūšių. Pagal P. Skardžių, šią reduplikaciją sudaro dvejiniami vaikų kalbos žodžiai: *mama*, *tėtė*, *dėdė*, taip pat *moma*, *boba* ir kt. Šiuose žodžiuose tipiški garsų junginiai *ma*, *tė*, *dė* arba *mā*, *bā* yra susidarę vos tik vaikui pradėjus artikuliuoti atskirus garsus. Vėliau, kai vaiko kalba tobulėja, šios sudvejintos lytys virsta tikrais žodžiais (Skardžius 1996: 22). Šiame straipsnyje vaikų kalbos žodžiai laikyti viena iš reduplikacijos rūšių, pvz., *babà*, *bėbė*, *niuniū*, *caca* ir kt. Paskelbtos pirmosios išvalgos apie reduplikuotinius žodžius padeda pažvelgti į šį reiškinį.

Reduplikacijos tyrimai svarbūs ir etimologijai. Tokių reduplikacijų remiantis dabartinais kalbos duomenimis beveik nebegalima paaiškinti, nes jų daryba yra sena, dvigubavimo forma labai menkai išlikusi, bet vis dėlto reikia manyti, kad ir tokie reduplikuotiniai žodžiai

² Prieiga per internetą: <http://sil.org/linguistics/GlossaryOfLinguisticsTerms/WhatIsReduplication.html>

³ Restle D. Reduplication as pure Constituent copying. Prieiga per internetą: www.univie.ac.at/linguistics/conferences/phon96/abstract/45.htm

⁴ LKŽe – *Lietuvių kalbos žodynas*. I–XX. 1941–2002. 2005.

buvo sudaromi tuo pat būdu kaip jau žinomi. Pavyzdžiui, tokiuose žodžiuose kaip *gaigalas*, *piepala* veikiausiai atspindi paukščių garsai (plg. r. tarm. *гологолимь* – „plepėti“ iš *golgoliti, lot. *pīpiāre* – „pypsėti“ ir kt.). Kitose panašiose reduplikacijose turbūt irgi atsispindi koks nors panašus reiškinys. Pvz., *kankalas* pavadinimą gal yra gavęs nuo savo garsų pasikartojimo, *vievesa* – nuo didelio ar pakartotinio kandimo arba dūrimo (Skardžius I 1996: 23). Šio straipsnio objektas nėra šie Prano Skardžiaus aptartieji reduplikuotiniai žodžiai.

Šio tyrimo tikslas – naudojantis statistiniais skaičiavimais išanalizuoti reduplikuotinius žodžius ir nustatyti, kokia reduplikacija jiems būdinga.

Tiriamąją imtį sudaro aptartų rūšių reduplikuotiniai lietuvių kalbos žodžiai, rinkti iš LKŽe. Iš viso rastas 871 vienetas: 1. Skiemens, šaknies, kamieno reduplikacija – 461 vnt.; 2. Žodžio reduplikacija – 410 vnt.

REDUPLIKACIJOS RŪŠYS

Reduplikuotinius žodžius skiriame pagal reduplikanto formos taisyklumą ir jo poziciją. Reduplikacija nurodo morfologinį ryšį tarp pagrindinės ir išvestinės formos, kuri pakartoja visą pagrindą ar jo dalį. Kai visas pagrindas pakartotas, kalbama apie visiškąją reduplikaciją (*baba, bobo, caca, èè, gaga, kaka, kūkū, lala, lili, liūliū, mimi, nunu, riri, rururu, taitai, tete, tprūprū, tutu, vava* ir kt.), kai kartojama tik dalis pagrindo – dalinę (*blablakt, kikips, kukui, parkšt paparkšt, tarara, taušku tauškais, kukuriekū, pipijimasis* ir kt.).

Nustačius, kokioje pozicijoje kartojama žodžio dalis, reduplikaciją galima skirstyti į pradinę, arba pirminę, vidurinę, arba vidinę, ir galinę. Kai **reduplikantas** (reduplikuota morfema) yra reduplikuojamo žodžio pradžioje, kalbama apie **pradinę reduplikaciją** (*papakšt, babarkšt, babamst, čiur-čiur, dun-dūn, gur-gur*), kai reduplikuojamo žodžio pabaigoje – **galinę** (*ūtu-tu, aja-jái, àpa-pa, ava-và, ēva-va, yga-ga, ajė-jèm, ūtu-tut, klikla-kla, klikle-kle, làkcak-cak, kirvir-vir, au-ū*), kai kažkurios šaknies dalies kopija atsiranda šaknies viduje – **vidinę** (*tu-liu-liū-kas, u-ju-ju-ju, u-ru-ru-rū, a-ja-júo-ti, vin-gur-gur-klis, kir-ga-go-ji-mas, ci-li-ling-čio-ti, at-gim-gi-mi-ny*). Užsienio literatūroje šie reduplikacijos modeliai skiriami pagal tam tikros šaknies dalies (afikso dažnumą: priešdėlį, priesagą, intarpą) kartojimą: pradinis (dar vadinamas prefiksinis), vidinis (arba intarpinis), galinis (arba sufiksinis)⁵.

Įvairiose kalbose vidinė reduplikacija vadinama egzotiška, neįprasta infiksine reduplikacija, kur kažkurios šaknies dalies kopija atsiranda šaknies viduje. Nors ši reduplikacija yra palyginti reta, didelis susidomėjimas ja ir jos neįprastumas padėjo susiformuoti vidinės reduplikacijos teorijai, kurią tyrinėjo S. Bellas, E. Broselowas, A. Marantz, J. McCarthy⁶is, M. Yipas⁶.

Didžiąją dalį nagrinėjamų reduplikuotinių žodžių sudaro ištiktukai – 86 %, kita didesnė grupė – prieveiksmiai (5 %), vienodai po 2 % – daiktavardžiai ir veiksmažodžiai. Mažiausiai reduplikuojamos kalbos dalys sudaro 2 %, t. y. refrenai⁷, dalelytės, įvardžiai.

SKIEMENS, ŠAKNIES, KAMIENO REDUPLIKACIJA

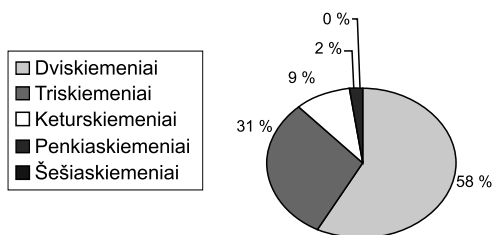
Nagrinėjamuose pavyzdžiuose ši reduplikacija sudaro 53 % visų reduplikuotinių žodžių. Jai būdingas žodžio skiemens, šaknies, kamieno ar tik tam tikros jų dalies pakartojimas. Šie

⁵ Remiamasi Carlo Rubino skirstymu.

⁶ Broselow, McCarthy 1984. Prieiga per internetą: http://people.umass.edu/jjmccart/theory_of_internal_reduplication.pdf

⁷ Tiriama refrenai rasti tik LKŽe.

pasikartojimai randami dviskiemeniuose, triskiemeniuose, keturskiemeniuose, penkiaskiemeniuose ir šešiaskiemeniuose žodžiuose. Pastebėta, kad reduplikacija dominuoja dviskiemeniuose žodžiuose (58 % visų žodžių).

Schema. Reduplikuotinių žodžių skiemenų skaičius

Kad būtų lengviau apžvelgti reduplikuotinių žodžių kartojimosi tendencijas, sudarytos žodžių grupės pagal skiemenis buvo aprašytos struktūromis (V – balsis, C – priebalsis, nurodant skaičiais pasikartojantį balsį, priebalsį, pvz., C_1, V_1, C_2, V_2). Dviskiemenius reduplikuotinius žodžius sudaro 25 skirtingos struktūros žodžiai, triskiemenius – 21, keturskiemenius – 14, penkiaskiemenius – 7, šešiaskiemenius – 1.

Išanalizavus reduplikuotinių žodžių struktūras pagal skiemenis, aiškiai išsiskiria, kad dviskiemeniams žodžiams būdingas identišką dalies pakartojimas, visiems kitiems – tik tam tikros dalies. Duomenys rodo, kad tik 8 % rastų pavyzdžių vyksta visiškoji reduplikacija. Kitiems žodžiams būdinga **dalinė** reduplikacija. Būtent ši reduplikacija vyrauja tirtuose žodžiuose, pvz., *blablakt, kikipš, kukui, parkšt paparkšt, tarara* ir kt. Ji sudaro 34 % visų skiemenų, šaknies, kamieno reduplikacijos žodžių.

Analizuojant visiškajai reduplikacijai priklausančius reduplikuotinius žodžius, rastos 5 rūšių identišką kartojimų formos: C_1V_1- , $C_1V_1C_2-$, $C_1C_2C_3V_1-$, V_1- , pvz., *lili, čiurčiurī, tprūtprūū, aā*. Jiems būdingas skienu su vienanare ir trinare priebalsių grupe ar tik su balsiu. Kartojamų žodžių pradžių daugiausia sudaro vienanariai priebalsiai, randamas tik vienas žodis su trimis kartojamais priebalsiais, pvz., *tprūtprūū* (TTR-). Produktiviausia forma CV-. Dažniausiai kartojami T tipo /k/, /b/, /d/, /t/ ir R tipo /l/, /m/, /n/, /r/, /v/) priebalsiai, pasitaiko po vieną pavyzdį S tipo /ž/ ir A⁸ /č/, /c/. Visi rasti šios reduplikacijos žodžiai su priebalsių kartojimais pateikti 1-oje lentelėje.

1 lentelė. Visiškoji reduplikacija

Vianariai priebalsiai	Pavyzdžiai
T tipo: /k/, /b/, /d/, /t/.	babā, būbū, baubaū, bobō, dydý, dundùn, kakà, kiki, kuku, tūtu
R tipo: /l/, /m/, /n/, /r/, /v/.	lili, liūliū, mimi, nanà, nunù, riri, vavà
S tipo: /ž/.	žiži
A – /č/, /c/.	čiurčiur, cacà

Iš pateiktų pavyzdžių matyti, kad dažniausiai kartojami balsiai yra *a* ir *i* (5), *ū* ir *u* (3), *y*, *o* ir dvibalsis *au* (1). V – formai kartojami *eē, éé, aā* balsiai. Dažniausiai reduplikuojami vaikų kalbos žodžiai, ištiktukai ir refrenai.

⁸ A – žymima afrikata.

Nagrinėjamuose pavyzdžiuose matyti, kad visiškoji reduplikacija sudaro tik mažąją dalį reduplikuotinių žodžių. Tyrėjų manymu, jų daugiau Afrikos genčių, Amerikos indėnų, Australijos aborigenų ir kt. kalbose⁹.

Šios grupės dalinė reduplikacija išsiskiria keliais modeliais: pradine, vidine ir galine. Lietuvių kalbos pradinės reduplikacijos formulė būtų – R_r + R₀ (R_r – išvestinė forma (reduplikantas), R₀ – pagrindinė forma).

Dviskiemeniams reduplikuotiniams žodžiams būdinga pradinė reduplikacija. Randamos tokios reduplikanto pasikartojimų formos: CV–, CCV–, CCCV–, CVC–, pvz., *pa-pāk, la-lāk, kū-kut, ku-kuīt, ba-bókšt, ba-bámst, ska-skam̃b, dre-drebt, bla-blākt, tra-trākš, lik-lak, pam-pal, stra-strāpt*.

Identiškas pagrindinės formos pradžios šaknies kartojimas gali būti vienanaris, dvinaris ir trinaris. Randamas tik vienas pavyzdys su trinariais priebalsiais *stra-strāpt*, čia kartojami STR tipo priebalsiai (/str/-/str/). Dvinariams būdingi SR tipo /bl/, /br/, /kl/, /dr/, /tr/, /gr/ ir TR tipo /šv/, /šm/, /pl/ priebalsiai. Dažniausiai vartojami vienanariai T tipo priebalsiai (/p, /k/, /t/, /b/, /d/, /g/), rečiau R tipo /l/, /m/, /r/, /j/, /v/, vos keletas pavyzdžių S tipo /ž/. Rasti keli pradinės reduplikacijos pavyzdžiai su afrikatomis /c/, /dz/, /dž/. Kartojami a, u, e, i, y, au balsiai. Šių tipų pavyzdžiai pateikiami 2-oje lentelėje.

2 lentelė. Dviskiemenių reduplikuotinių žodžių pradinės reduplikacijos identiškas pagrindinės formos pradžios kartojimas

Dviskiemeniai	
Priebalsiai	Balsiai
<p>Vienanariai</p> <p>A (3 %) <i>ci-cýpt, dza-dzàkt, džiu-džiùkt</i></p> <p>R (26 %) <i>ri-rép, ra-ràp, la-làk, jē-jem, ra-ràp, ri-répšt, ra-rāpšt, re-rēpšt, la-làk, la-làkt, la-làpt, le-lèpt, lu-luīpt, re-réšt, ri-réps, ri-répt, ru-ruīst, ru-rust, ru-rūžt, mar-makt, ve-vèpt, vi-viks</i></p> <p>S (2 %) <i>ži-žibt, ži-žybt</i></p> <p>T (49 %) <i>pa-pāk, kū-kut, ku-kuīt, ku-kuk, du-dùk, bu-bùk, pu-pùch, ti-týr, ba-bókšt, ta-taùkšt, ta-tàkšt, ta-tàkšt, ta-táikšt, pa-pàkšt, pa-pákšt, ki-kikšt, ke-kékšt, bu-bùkšt, bi-býmpt, ba-békšt, ba-bókšt, ba-bàkšt, ba-bàbt, ba-bàkš, ba-bakt, bu-bùkt, da-dáušk, ga-gakt, ka-kāpt, ki-kýbt, ki-kipš, ki-kýšt, kiu-kiùkš, kiu-kiùkt, kiu-kiùkt, kiu-kiúst, kiu-kiúst, ku-kiùkt, pa-pùkš, pi-pist, ta-tàkš, ta-taùkš, tau-taùpt, ti-tįst, tu-túpt, pas-pàkt, bar-baĩkšt, ti-týkš</i></p> <p>Dvinariai</p> <p>SR (2 %) <i>švi-švýst, šmy-šmykšt</i></p> <p>TR (17 %) <i>blu-blúkt, bra-brost, kla-klakš, kla-klāpš, kle-klèbt, kle-klèikt, kle-klèpt, kli-klībš, kli-klýkt, kli-klýšt, klu-klùpt, dre-drebt, tra-trākš, bla-blākt, bli-blýkt, gra-grābšt, plu-plúst</i></p> <p>Trinariai</p> <p>STR (1 %) <i>stra-strāpt</i></p>	<p>a (51 %): <i>dza-dzàkt, ra-ràp, la-làk ra-ràp, ra-rāpšt, la-làk, la-làkt, la-làpt, ra-ràpt, ra-rápt, mar-makt, pa-pāk, ta-tàkšt, ta-tàkšt, pa-pàkšt, pa-pákšt, ba-bàkšt, ba-bàbt, ba-bàkš, ba-bakt, ga-gakt, ka-kāpt, ta-tàkš, pas-pàkt, kla-klakš, kla-klāpš, tra-trākš, bla-blākt, gra-grābšt, stra-strāpt</i></p> <p>u (21 %): <i>džiu-džiùk, ru-rust, ru-rūžt, ku-kuk, du-dùk, bu-bùk, pu-pùch, bu-bùkšt, bu-bùkt, kiu-kiùkš, kiu-kiùkt, klu-klùpt</i></p> <p>e (13 %): <i>le-lèpt, re-rèpt, re-répt, ve-vèpt, kle-klèbt, kle-klèpt, dre-drebt</i></p> <p>i (11 %): <i>vi-viks, ži-žibt, ki-kikšt, ki-kipš, pi-pist, kli-klībš</i></p> <p>au (2 %): <i>tau-taùpt</i></p> <p>y (2 %): <i>šmy-šmykšt</i></p>

⁹ Prieiga per internetą: http://www.nbu.gov.ua/Articles/KultNar/knp43/knp43_245-249.pdf

Triskiemeniams žodžiams būdingos CV–, CCV–, CVC– formos: *bi-biļ-du*, *ki-kiñ-ku*, *ti-ti-týkšt*, *tvi-tvi-tvisk*, *klu-klu-klumþt*, *þva-þvañ-gu*, *bur-bu-lum*, *gur-gu-liùkšt*, pradinės reduplikacijos modeliai. Identiškas šaknies pakartojimas pastebimas 73 % visų žodžių. 27 % skiriasi kartojamo žodžio balsis. Identiškas pagrindinės formos pradžios šaknies kartojimas yra vienanaris, tačiau randami du pavyzdžiai su dvinariais priebalsiais *klu-klu-klumþt*, *tvi-tvi-tvisk*, čia kartojami TR tipo priebalsiai (/kl/, /tv/). Dažniausiai vartojami T tipo priebalsiai (/p/, /k/, /t/, /b/, /g/), rečiau R tipo /l/, /m/, /r/, /v/. Rastas vienas pradinės reduplikacijos pavyzdys su afrikata /č/. Triskiemeniuose reduplikuotiniuose žodžiuose kartojami *u*, *i*, *a*, *e*, *y* balsiai. Šių tipų pavyzdžiai pateikiami 3-ioje lentelėje.

3 lentelė. Triskiemenių reduplikuotinių žodžių pradinės reduplikacijos identiškąs pagrindinės formos pradžios kartojimas

Triskiemeniai	
Priebalsiai	Balsiai
Vienanariai: T tipo (67 %): <i>pý-py-ti</i> , <i>kiu-kiù-zu</i> , <i>ta-tà-ku</i> , <i>ki-ki-bikš</i> , <i>ki-ki-mékš</i> , <i>ki-ki-mézt</i> , <i>ki-ki-vėkš</i> , <i>ku-ku-liùkš</i> , <i>ba-ba-liókšt</i> , <i>ke-ke-pérst</i> , <i>ki-ki-bikšt</i> , <i>ki-ki-binkš</i> , <i>ki-ki-pérst</i> , <i>ki-ki-vérst</i> , <i>pa-pi-pirst</i> , <i>ti-ti-týkšt</i> , <i>gu-gu-kunks</i> , <i>ti-tiš-ku</i> , <i>bud-bu-dùnkst</i> , <i>gur-gu-liùkšt</i> R tipo (23 %): <i>liu-liù-čio</i> , <i>liu-liu-kā</i> , <i>liu-liù-ko</i> , <i>liu-liù-kas</i> , <i>mu-mu-lèkt</i> , <i>vi-viz-gu</i> , <i>ru-ru-rum</i> A (3 %): <i>či-či-vik</i> Dvinariai: TR (7 %): <i>klu-klu-klumþt</i> , <i>tvi-tvi-tvisk</i>	<i>u</i> (49 %): <i>kiu-kiù-zu</i> , <i>ku-ku-liùkš</i> , <i>gu-gu-kunks</i> , <i>bud-bu-dùnkst</i> , <i>liu-liù-čio</i> , <i>liu-liu-kā</i> , <i>liu-liù-ko</i> , <i>liu-liù-kas</i> , <i>mu-mu-lèkt</i> , <i>ru-ru-rum</i> <i>a</i> (7 %): <i>ta-tà-ku</i> , <i>ba-ba-liókšt</i> <i>i</i> (36 %): <i>klu-klu-klumþt</i> , <i>tvi-tvi-tvisk</i> , <i>ki-ki-bikš</i> , <i>ki-ki-mékš</i> , <i>ki-ki-mézt</i> , <i>ki-ki-vėkš</i> , <i>ki-ki-bikšt</i> , <i>ki-ki-binkš</i> , <i>ki-ki-pérst</i> , <i>ki-ki-vérst</i> , <i>ti-ti-týkšt</i> , <i>ti-tiš-ku</i> , <i>či-či-vik</i> , <i>vi-viz-gu</i> <i>e</i> : <i>ke-ke-pérst</i> , <i>y: pý-py-ti</i> (po 4 %)

Keturskiemeniams žodžiams būdingos CV–, CCV– formos: *di-di-din-gu*, *ki-ki-kil-du*, *kli-klim-búo-ti*. Identiškas pagrindinės formos pradžios kartojimas yra vienanaris, tačiau randamas vienas pavyzdys su dvinariais priebalsiais *kli-klim-búo-ti*, čia kartojami TR tipo priebalsiai (/kl/). Dažniausiai vartojami T tipo /k/, /d/, /b/, /g/, mažesnę dalį sudaro R tipo /l/, /r/ priebalsiai, kartojami *a*, *u*, ir *i* balsiai.

4 lentelė. Keturskiemenių reduplikuotinių žodžių pradinės reduplikacijos identiškąs pagrindinės formos pradžios kartojimas

Keturskiemeniai	
Priebalsiai	Balsiai
Vienanariai: T (88 %): <i>ka-ka-rié-ku</i> , <i>ka-ka-ry-kū</i> , <i>ka-ka-ri-né</i> , <i>ka-ka-ry-né</i> , <i>ka-ka-ri-zō</i> , <i>ki-ki-ri-ký</i> , <i>ku-ku-ry-ku</i> , <i>da-da-dá-ku</i> , <i>ka-ka-ry-kō</i> , <i>ka-ka-riē-né</i> , <i>ga-ga-gúo-ti</i> , <i>ka-ka-rie-kō</i> , <i>ku-ku-rie-kū</i> , <i>ka-ka-riē-jus</i> , <i>ka-ka-riē-kas</i> , <i>di-di-din-gu</i> , <i>ki-ki-kil-du</i> , <i>ki-ki-barz-dis</i> , <i>ba-bék-ter-ti</i> , <i>ba-békš-ter-ti</i> , <i>gō-ga-go-ti</i> R (3 %): <i>ra-ra-liúo-ti</i> ; <i>liu-liu-čiuo-ti</i> Dvinaris TR (1 %): <i>kli-klim-búo-ti</i>	<i>a</i> (65 %): <i>ka-ka-rié-ku</i> , <i>ka-ka-ry-kū</i> , <i>ka-ka-ri-né</i> , <i>ka-ka-ry-né</i> , <i>ka-ka-ri-zō</i> , <i>da-da-dá-ku</i> , <i>ka-ka-ry-kō</i> , <i>ka-ka-riē-né</i> , <i>ga-ga-gúo-ti</i> , <i>ka-ka-rie-kō</i> , <i>ka-ka-riē-jus</i> , <i>ra-ra-liúo-ti</i> , <i>ka-ka-riē-kas</i> <i>u</i> (15 %): <i>ku-ku-ry-ku</i> , <i>ku-ku-rie-kū</i> , <i>liu-liu-čiuo-ti</i> <i>i</i> (20 %): <i>ki-ki-ri-ký</i> , <i>di-di-din-gu</i> , <i>ki-ki-kil-du</i> , <i>ki-ki-barz-dis</i>

Penkiaskiemeniams žodžiams būdinga CV– forma: *pi-pi-ji-ma-sis*, *ka-ka-ri-kō-nas*. Identiškas pagrindinės formos pradžios kartojimas yra tik vienanaris. Kartojami tik T tipo /k/, /p/ priebalsiai, *a*, *u* ir *i* balsiai.

5 lentelė. Penkiaskiemenių reduplikuotinių žodžių pradinės reduplikacijos identiškąs pagrindinės formos pradžios kartojimas

Penkiaskiemieniai	
Priebalsiai	Balsiai
T (100 %): <i>pì-pì-ji-ma-sis, ka-ka-ri-kō-nas, ka-ka-ry-ko-rius, ka-ka-rie-kúo-ti, ku-ku-rie-kúo-ti, ka-ka-rie-kó-ti, ka-ka-riē-zin-ti, ka-ka-riēz-nin-ti</i>	a (74 %): <i>ka-ka-ri-kō-nas, ka-ka-ry-ko-rius, ka-ka-rie-kúo-ti, ka-ka-rie-kó-ti, ka-ka-riē-zin-ti, ka-ka-riēz-nin-ti</i> i (13 %): <i>pì-pì-ji-ma-sis</i> u (13 %): <i>ku-ku-rie-kúo-ti</i>

Išanalizavus pradinės reduplikacijos identiškąs pagrindinės formos kartojimą matyti, kad yra kita grupė, kur skiriasi pagrindinės ir išvestinės formos balsiai. Randamas tik vienas pavyzdys dviskiemeniame žodyje, kai skiriasi priebalsis, *tir-lir*. Kartojant T tipo priebalsis /t/ pakinta į R tipo sklandųjį /l/. Balsių poros gali įvairuoti, dažniausiai pasitaiko išvestinės formos sutrumpėjimas: *i-y* (21) *pi-pỹ, či-čỹ, kli-klykt, bi-býmpt, ti-týr, u-ū* (16) *tu-túpt, kiukiúkt, liu-liū, plu-plúst, e-ė* (4) *re-réšt, re-répšt, ke-kékšt*, pasitaiko ir atvirkštinių variantų *ū-u: liū-liu, kũ-kut', y-i: vỹ-vir*. Aptikti 26 skirtingų balsių variantai. Dviskiemenių žodžių balsių kitimo įvairavimas platus. 6 lentelėje matyti, kad tai gali būti pailgėjimas, sutrumpėjimas ar visai pakitęs balsis. Triskiemenių ir keturskiemenių reduplikuotinių žodžių balsių kitimų rasta tik keletas. Jie pateikti 6-oje lentelėje.

6 lentelė. Pradinės reduplikacijos kartojamų formų skirtumai

Dviskiemeniai		Triskiemeniai		Keturskiemeniai	
Priebalsiai	Balsiai	Priebalsiai	Balsiai	Priebalsiai	Balsiai
T-R <i>tir-lir</i>	<i>a-ai, a-au, a-ė, a-i, a-o, a-u, e-au, e-e, e-ė, e-ei, i-a, i-ė, i-j, i-u, i-ū, o-a, o-e, u-ū, u-ū, u-ui, y-i, y-o, y-u, y-ū</i>	-	<i>y-ė: ry-rė-ti, y-i: pa-pi-pirst</i>	-	<i>a-ė: ba-bék-ter-ti, ba-békš-ter-ti, o-a: gō-ga-go-ti</i>

Pastebėta, kad reduplikuotiniam žodžiui ilgėjant, kinta reduplikanto pozicija. Keturskiemeniuose ir penkiaskiemeniuose žodžiuose vyrauja pradinė reduplikacija, bet nagrinėjant žodžius rasta ir vidinės reduplikacijos pavyzdžiai.

Žodžio vidurys reduplikuojamas palyginti retai. Paprastai tai intarpinių ištiktukų vediniai. Vidinė reduplikacija yra ne tokia populiari kaip kiti dalinės reduplikacijos modeliai. Jai būdingos tokios formos -CV-, -CVC-, -CCV-, pvz., *tu-liu-liū-kas, u-ju-ju-juī, u-ru-ru-rū, a-ja-júo-ti, vin-gur-guī-klis, kir-ga-go-ji-mas, ci-li-ling-čio-ti, at-gim-gi-mi-ny*. Keturskiemeniuose ir penkiaskiemeniuose vidinei reduplikacijai būdingi R tipo /r/, /l/, /j/ ir T tipo /g/ priebalsiai, kartojami *u* ir *a* balsiai (pavyzdžiai pateikti 7-oje lentelėje).

7 lentelė. Keturskiemenių ir penkiaskiemenių reduplikuotinių žodžių vidinės reduplikacijos identiškąs pagrindinės formos pradžios kartojimas

Keturskiemeniai		Penkiaskiemeniai	
Priebalsiai	Balsiai	Priebalsiai	Balsiai
T tipo (35 %): <i>kir-ga-guo-ti, kir-ga-ga-ga, kir-ga-go-ti, vin-gur-guī-klis</i> R tipo (65 %): <i>čiu-riu-riu-riū, tiu-liu-liu-liū, tu-liu-liu-liū, tu-liu-liū-kas, u-ju-ju-juī, u-ru-ru-rū</i> <i>u-ju-ju-juī, u-ru-ru-rū, a-ja-júo-ti</i>	u (86 %): <i>čiu-riu-riu-riū, tiu-liu-liu-liū, tu-liu-liu-liū, tu-liu-liū-kas, u-ju-ju-juī, u-ru-ru-rū</i> a (14 %) <i>kir-ga-ga-ga</i>	T tipo (67 %): <i>at-gim-gi-mi-ny, kir-ga-go-ji-mas</i> R tipo (33 %): <i>ci-li-ling-čio-ti</i>	

Vidinės reduplikacijos pavydžiuose (8 lentelė) kinta tik balsiai.

8 lentelė. Keturskiemenių ir penkiškiemenių reduplikuotinių žodžių vidinės reduplikacijos kartojamų formų skirtumai

Keturskiemeniai		Penkiškiemeniai	
Priebalsiai	Balsiai	Priebalsiai	Balsiai
-	<i>a-o</i> (33 %) <i>kir-ga-go-ti</i> , <i>a-uo</i> (67 %) <i>a-ja-júo-ti</i> , <i>kir-ga-guo-ti</i>	-	<i>a-o</i> (100 %) <i>kir-ga-go-ji-mas</i>

Triskiemeniuose žodžiuose vyrauja galinė reduplikacija. Ji sudaro 64 % reduplikuotinių triskiemenių žodžių. Lietuvių kalbos galinei reduplikacijai būdingos kartojamų reduplikanto –CV, –CCV, –CVC, –V formos, pvz., *ùtu-tu*, *aja-jái*, *àpa-pa*, *ava-và*, *ēva-va*, *yga-ga*, *ajė-jèm*, *ùtu-tut*, *klikla-kla*, *klikle-kle*, *làkcak-cak*, *kirvir-vir*, *au-ù*; keturskiemeniuose, pvz., *či-rì-či-či*. Galinės reduplikacijos formulė – $R_0 + R_1$ (R_0 – pagrindinė forma, R_1 – išvestinė forma (reduplikantas)). Dauguma vienanarių kartojamų priebalsių yra T tipo: /p/, /t/, /k/, /d/, /g/, R tipo /j/, /r/, /v/, /l/, keletas žodžių su afrikatomis /c/, /č/, nelietuviškos kilmės priebalsiu /h/. Dažniausiai kartojami *a*, *u*, *e* ir *i* balsiai.

9 lentelė. Galinės reduplikacijos identiškas pagrindinės formos pradžios kartojimas

Triskiemeniai		Keturskiemeniai	
Priebalsiai	Balsiai	Priebalsiai	Balsiai
<p>Vienanariai</p> <p>T tipo (42 %): <i>a-pa-pa</i>, <i>ã-ta-ta</i>, <i>ã-ta-tai</i>, <i>ã-te-te</i>, <i>y-ka-ka</i>, <i>ò-pa-pa</i>, <i>ù-ta-ta</i>, <i>ù-ti-te</i>, <i>ù-ti-ti</i>, <i>ù-tiu-tiu</i>, <i>ù-tu-ta</i>, <i>ù-tu-tu</i>, <i>à-pa-pa</i>, <i>y-ga-ga</i>, <i>ò-pa-pa</i>, <i>ù-du-du</i>, <i>ù-te-te</i>, <i>ui-te-te</i>, <i>la-ta-tái</i>, <i>le-te-tē</i>, <i>me-ke-kē</i>, <i>ri-ta-tà</i>, <i>ri-ta-tai</i>, <i>ti-ta-ta</i>, <i>gò-ga-ga</i>, <i>kã-ga-ga</i>, <i>pa-ki-kiùkt</i>, <i>pa-kiu-kiùkt</i>, <i>pa-pi-pist</i>, <i>pa-di-dìks</i>, <i>al-da-dỹ</i>, <i>al-ta-ta</i>, <i>al-ta-tai</i>, <i>al-da-dái</i>, <i>ù-tu-tut</i>, <i>kir-ga-ga</i></p> <p>R tipo (45 %): <i>a-je-jě</i>, <i>a-ru-rù</i>, <i>a-va-vaũ</i>, <i>a-va-vè</i>, <i>o-jé-jé</i>, <i>o-je-jei</i>, <i>o-jo-joi</i>, <i>u-ru-rù</i>, <i>a-ja-jái</i>, <i>a-va-và</i>, <i>ē-va-va</i>, <i>u-ju-juĩ</i>, <i>ta-la-lái</i>, <i>ti-liu-liũ</i>, <i>tù-ru-ru</i>, <i>tu-ru-ruĩ</i>, <i>ba-la-lái</i>, <i>ciu-niu-niũ</i>, <i>čiù-riu-riu</i>, <i>ku-vý-vi</i>, <i>ta-la-là</i>, <i>tì-li-li</i>, <i>ti-liu-liũ</i>, <i>tiu-riu-rù</i>, <i>pi-ra-rái</i>, <i>tà-ra-ra</i>, <i>tè-le-le</i>, <i>ti-la-laĩ</i>, <i>ta-ra-rái</i>, <i>ta-la-laņg</i>, <i>či-ri-rik</i>, <i>ta-la-làk</i>, <i>ta-la-laņ</i>, <i>a-jé-jèm</i>, <i>kir-vir-vir</i>, <i>tra-la-laĩ</i>, <i>tra-lia-liã</i>, <i>trà-ta-ta</i></p> <p>A (7 %): <i>ù-čia-čia</i>, <i>o-ca-ca</i>, <i>ù-ca-ca</i>, <i>al-ca-ca</i>, <i>al-ca-caĩ</i>, <i>làk-cak-cak</i></p> <p>F (3 %): <i>ỹ-ha-ha</i>, <i>o-ho-hõ</i>, <i>u-hu-hũ</i></p> <p>Dvinariai TR (3 %): <i>pa-kli-klimš</i>, <i>kli-kla-kla</i>, <i>kli-kle-kle</i></p>	<p><i>a</i> (50 %): <i>a-pa-pa</i>, <i>ã-ta-ta</i>, <i>y-ka-ka</i>, <i>ò-pa-pa</i>, <i>à-pa-pa</i>, <i>y-ga-ga</i>, <i>ò-pa-pa</i>, <i>ri-ta-tà</i>, <i>gò-ga-ga</i>, <i>kã-ga-ga</i>, <i>al-ta-ta</i>, <i>kir-ga-ga</i>, <i>a-va-và</i>, <i>ē-va-va</i>, <i>ta-la-là</i>, <i>tà-ra-ra</i>, <i>tra-lia-liã</i>, <i>trà-ta-ta</i>, <i>ù-čia-čia</i>, <i>o-ca-ca</i>, <i>ù-ca-ca</i>, <i>al-ca-ca</i>, <i>làk-cak-cak</i>, <i>ỹ-ha-ha</i>, <i>kla-kla</i></p> <p><i>u</i> (18 %): <i>ù-tu-tu</i>, <i>pa-kiu-kiùkt</i>, <i>ù-tu-tut</i>, <i>a-ru-rù</i>, <i>u-ru-rù</i>, <i>tù-ru-ru</i>, <i>čiù-riu-riu</i>, <i>tiu-riu-rù</i>, <i>ta-la-làk</i></p> <p><i>e</i> (14 %): <i>ã-te-te</i>, <i>ù-te-te</i>, <i>ui-te-te</i>, <i>le-te-tē</i>, <i>me-ke-kē</i>, <i>tè-le-le</i>, <i>kli-kle-kle</i></p> <p><i>è</i> (4 %): <i>o-jé-jé</i>, <i>a-jé-jèm</i></p> <p><i>o</i> (2 %): <i>o-ho-hõ</i></p> <p><i>u</i> (2 %): <i>ù-du-du</i></p> <p><i>i</i> (10 %): <i>ù-ti-ti</i>, <i>pa-pi-pist</i>, <i>pa-di-dìks</i>, <i>tì-li-li</i>, <i>či-ri-rik</i></p>	<p>A (100 %) <i>či-rì-či-či</i></p>	<p><i>i</i> (100 %) <i>či-rì-či-či</i></p>

Galinės reduplikacijos atvejais keturskiemeniuose žodžiuose pakinta balsiai. Rasta 13 balsių porų, kurios išvardytos 10 lentelėje, pvz., *ù-ti-te, ù-tu-ta, la-ta-tái, ri-ta-tai, pa-ki-kiùkt, al-da-dý, a-je-jě, a-va-vaù, a-va-ve* ir kt.

10 lentelė. Galinės reduplikacijos kartojamų formų skirtumai

Keturskiemeniai	
Priebalsiai	Balsiai
-	<i>a-ai (14), u-ù (4), u-ui (2), a-au, a-e, a-y, e-é, e-ei, i-e, i-u, o-oi, u-a, y-i</i> (po 1)

Pasak Irenos Jašinskaitės, žodžio galo reduplikacijos pavyzdžiai neturi atitinkamų iš-tiktukų, iš kurių jie padaryti. Atrodo, kad jie yra analoginiai, atsiradę pagal kitus tiesiog iš garsų junginių, reduplikuojant žodžio galą darybos procese (Jašinskaitė 1975: 39).

Šiuose žodžiuose aptiktas kitas reduplikacijos reiškinys, t. y. trigubinimas, dar vadinamas dviguba reduplikacija, pvz., *rururù, kikiki, lalala*. Užsienio literatūroje trigubinimas laikomas viena iš reduplikacijos atmainų (Blust 2001). Trigubinimas nėra įprastas reiškinys. Lietuvių kalboje rasti tik keli pavyzdžiai.

ŽODŽIO REDUPLIKACIJA

Nustatyta, kad žodžio reduplikacijai būdinga dalinė reduplikacija, iš visų 410 vienetų rasti tik keli visiškiosios reduplikacijos atvejai, pvz., *tprù-tprù, tãp tãp*. Todėl šią reduplikaciją dėl jos įvairavimo užsienio autoriai dar vadina „fiksuoju segmentizmu“ (fixed segmentism)¹⁰. Fiksuoju segmentizmas – tai reiškinys, kai reduplikuotą morfemą sudaro kitokie negu kopijuojami variantai (Alderete, Beckman, Benua, Gnanadesikan, McCarthy'is, Urbanczyk, 1999, 1.).

Analizuojant šios grupės lietuvių kalbos reduplikuotinius žodžius, išryškėja tam tikri dalinės reduplikacijos dėsningumai, jie skirstomi į kelias grupes: 1. **Reduplikuojant nukrenta antrojo dėmens vienas ar keli priebalsiai**, pvz., *krigu rigu, kripu ripu, krypu rypu, kriugu riugu, kriugu riugu, kriuku triuku, trypù rypù, trypù rypù, sklydur lydus, šmaukšt pliaukšt*; 2. **Kartojant antrasis dėmuo netenka priebalsio ir balsio**, pvz., *čiviru viru, cilingu lingu*; 3. **Vykstant reduplikacijai skiriasi abiejų dėmenų balsiai**, pvz., *strykum starkum, strik stryk, šnyru šnaru, klibum klabum, grūndu grandu, plišku pliaušku, tiliūgu talaūgu, týkšt taukšt, tímpt tãmpt*; 4. **Kartojant skiriasi abiejų dėmenų pradžios vienanariai priebalsiai**, pvz., *trákšt brakšt, trinkt brinkt, čëra mãra, čëžù vežù, čiba riba, sàlu màlu, čivir vivir, čùkum jùkum, kinku linku, kuldù buldù, tãrkšt barkšt, tũrkšt purkšt*; 5. **Kartais reduplikuojant antras dėmuo tampa ilgesnis**, pvz., *strak strãkum, strik strikum, cob cobè, kùd kudã, kùd kudè, kùt kudã, tuk tũku*; 6. **Kartojant žodžius antrasis dėmuo turi formantą -(i)ai**, pvz., *cùpu lupais, lyku lakais, lýru lýrais, miku mikais, kuldu kuldais, pýšku pýškom, ràptu ràptais, šũldu bũldais, taušku tauškais, sklindzių sklindžiais, baršku barškais*; šioje grupėje rasti keli pavyzdžiai, kai skiriasi ir abiejų dėmenų balsiai: *tišku tàškais, týšku tàškais*; 7. **Vykstant reduplikacijai antrasis dėmuo turi formantą pa-**, pvz., *sprùst pasprùst, strikt pãstrikt, strýkt pãstrýkt, slýst paslýt, šliùkš pãšliùkš, šliùkš pãbliùkš, bũmt pãbũmt, cýpt pãcýpt, čiaùkš pãčiaùkš*. Rastas tik vienas pavyzdys, kai formantą *pa-* turi pirmasis žodis – *pakýrum-kãrum*. Dalis šių reduplikuotinių žodžių gali būti vartojami tik kartojant, t. y. kiekvienas atskirai neturi savo reikšmės (*striukum bukum, krikum kraku, klibum klabum, šmikštu pašmaukštu*,

¹⁰ Alderete, Beckan, Benua, Gnanadesikan, McCarthy, Urbanczyk. 1999. Prieiga per internetą: <http://people.umass.edu/jjmccart/fixed.pdf>

tvinku tvaku, padrikum padrakum) ar kai nors vienas iš komponentų turi leksinę reikšmę (*kidi bidi, šaku maku, liku laku, aldri aldra, šuldu buldu*), kiti – vartojami atskirai, abu komponentai kalboje gali egzistuoti ir turėti reikšmę (*šnyru šnaru, trakš patakš, tipu tapu, pykš paukš*).

KITI REDUPLIKACIJOS ATVEJAI

Galima išskirti grupę, kai kartojami daugiau nei du dėmenys. Žodžiais su trimis dėmenimis išsiskiria tuo, kad tik viename žodyje *ta ta ta* yra visiškoji reduplikacija, kartais dar vadinama trigubiniu. 12 kitų šių grupę sudarančių reduplikuotinių žodžių yra dalinės reduplikacijos. Šie žodžiai turi keletą skirtumų: vienas iš trijų dėmenų yra visiškai kitoks, pvz., *ho ca ca, vyt vyt tū*; vieno iš dėmenų gali keisti balsis, priebalsis ar tiesiog atsirasti vienas ar keli priebalsiai: *čiau rau rau, hi ha hi, ta ta tu, ta, ta takt, ta ta tapt, tiūli li li, čir vir vir, rak čiak čiak*. Visiškai skirtingas ar pakitęs dėmuo gali būti tiek žodžio pradžioje, tiek viduryje, tiek pabaigoje.

Reduplikuotiniai žodžiai, susidedantys iš trijų dėmenų su neiginiu *ne*, sudaro dar vieną grupę: *čia ne čia, kadà ne kadà, kuri ne kuri, ledu ne ledu, kuomèt ne kuomet, kuris ne kuris, ledōs ne ledōs, kad ne kad, kàs ne kàs, kur nē kur, kut ne kut, lēd ne lēd, lēdva ne lēdva, kōks ne kōks kuřs ne kuřs* (17 vnt.). Užsienio literatūroje panaši reduplikacija vadinama A-ne-A reduplikacija. Struktūriniu požiūriu reduplikuotiniai žodžiai su įsiterpusiu neiginiu panašūs į lingvistų nagrinėjamą A-ne-A klausimą. A-ne-A atlieka taip-ne klausimo funkciją. Dažniausiai jį sudaro du kartus pakartoti tariniai su įsiterpusiu neiginiu. Užsienio autorių daugiausia šiuo požiūriu tyrinėta kinų kalba. Tokie klausimai taip pat gali būti sudaryti su būdvardžiais, prielinksniais, prieveiksmais ar modaliniais (pagalbiniais) veiksmažodžiais. Lietuvių kalboje jie sudaryti su prieveiksmais. Šis dalinės reduplikacijos junginys pabrėžia neiginį.

Reduplikuotinis žodis, kurį sudaro daugiau negu trys dėmenys, Lietuvių kalbos žodyne aptiktas tik vienas – *hý ha ha ha*.

IŠVADOS

Reduplikacija yra morfologinis procesas, kur visa forma (šaknis, kamienas) ar jos dalis kartojama žodžio pradžioje, viduryje, pabaigoje; atskirų žodžių pakartojimas vieną ar du kartus.

Kai kartojamas visas pagrindas, kalbame apie viso žodžio reduplikaciją, kai reduplikuota tik dalis – apie dalinę. Dalinė reduplikacija rastuose pavyzdžiuose yra produktyviausia.

Lietuvių kalboje šaknies, skiemens, kamieno tiek dalinės, tiek visiškosios reduplikacijos modeliams būdingas vienanarių priebalsių kartojimas. Dominuoja T tipo (/g/, /k/, /p/, /b/, /d/ priebalsiai; 65 %), R tipo (/l/, /r/, /j/, /v/, /m/; 25 %), S (/ž/), A (/c/, /č/), F (/h/) priebalsiai pasitaiko labai retai.

Dalinės ir visiškosios reduplikacijos pavyzdžiuose kartojami aukšutinio pakilimo balsis *u* ir žemutinis balsis *a*. Dalinės reduplikacijos modeliuose pagrindinės ir išvestinės formos skiriasi kartojamais balsiais, kurių poros labai įvairuoja. Pavyzdžių su pasikeitusiais priebalsiais rasta vos keletas.

Pradinė reduplikacija būdinga dviskiemeniams, galinė – triskiemeniams, o vidinė – keturskiemeniams ir penkiaskiemeniams.

Žodžio reduplikacijai būdingas įvairuojantis dalinės reduplikacijos reiškiny.

Reduplikuotiniai žodžiai – reti mūsų šnekamosios kalbos leksikos vienetai. Didžiąją dalį vartojamų žodžių sudaro ištiktukai.

Šaltinis

LKŽe – *Lietuvių kalbos žodynas*. I–XX. 1941–2002. Elektroninio varianto I leidimas. Red. kolegija: Gertrūda Naktinienė (vyr. redaktorė), Jonas Paulauskas, Rita Petrokienė, Vytautas Vitkauskas, Jolanta Zabarskaitė. Vilnius: Lietuvių kalbos institutas, 2005. Prieiga per internetą: www.lkz.lt.

Literatūra

1. Gaivenis K.; Keinys S. *Kalbotyros terminų žodynas*. Kaunas: Šviesa, 1990. 168–169.
2. Jašinskaitė, I. *Lietuvių kalbos ištiktukai*. Vilnius: Mintis, 1975.
3. Skardžius, P. *Rinktiniai raštai*. T. 1: *Lietuvių kalbos žodžių daryba*. Vilnius: Mokslo ir enciklopedijos leidykla, 1996.
4. *Tarptautinių žodžių žodynas*. Vilnius: Alma littera, 2001. 630.
5. Vaitkevičiūtė, V. *Tarptautinių žodžių žodynas*. T. 2. Vilnius: Žodynas, 2000. 390.
6. Alderete, J.; Becman, J.; Benua, L.; Gđanadesikan, A.; McCarthy, J.; Urbanczyk, S. Reduplication with fixed segmentism. *Linguistic Inquiry*. 1999. 30: 327–364.
7. Blust, R. Thao Triplication. *Oceanic Linguistics*. 2001. 40(2).
8. Broselow, E.; McCarthy, J. A theory of internal reduplication. *The Linguistic Review*. 1984. 3: 25–88.
9. Kouwenberg, S.; LaCharité, D. *Less is More: Evidence from Diminutive Reduplication in Caribbean Creole Languages*. Berlin: Mouton de Gruyter, 2005. 531–543.
10. Restle, D. *Reduplication as pure Constituent copying*. Prieiga per internetą: www.univie.ac.at/linguistics/conferences/phon96/abstract/45.htm
11. Rubino, C. Reduplication: form, function and distribution. *Studies on Reduplication*. Ed. by B. Murch. New York: Mouton de Gruyter. 11–29.
12. *The Concise Oxford Dictionary of Linguistics*. Oxford University Press, 1997. Prieiga per internetą: <http://www.xrefre.com/entry.jsp?xrefi=572951&secid=-.&hh=1>
13. Prieiga per internetą: [http://www.babylon.com/free-dictionaries/reference/dictionaries-thesauri/Webster's-Revised-Unabridged-Dictionary-\(1913\)/62062.html](http://www.babylon.com/free-dictionaries/reference/dictionaries-thesauri/Webster's-Revised-Unabridged-Dictionary-(1913)/62062.html)
14. Prieiga per internetą: <http://sil.org/linguistics/GlossaryOfLinguisticsTerms/WhatIsReduplication.html>
15. Prieiga per internetą: <http://en.wikipedia.org/wiki/Reduplication>

Gauta 2010 10 21
Parengta 2010 11 22

JURGITA USELYTĖ

Reduplication of words in Lithuanian

Summary

Reduplication is a morphological process in which the root or stem of a word, or part of it, is repeated. It is found in many languages, though its importance and productivity vary. However, in some languages, reduplication can happen more than once. *Triplication* is the term for copying three times (i. e. in Lithuanian language *rururù, kikiki, lalala*).

There are two types of reduplication in Lithuanian: root/stem/syllable reduplication (i. e. *baubau, bėbė; bobō; būbū, caca, èè, gaga, kaka, kūkū, lala, lili, liūliū*), word reduplication (i. e. *bim bam, pykšt pakšt, bruzdu brazdu, capu lapu, čyru vyru, šuldu buldu*). These words have full and partial reduplication. **Full reduplication** involves a reduplication of the entire word (i. e. *nuniù, riri, rururù, kaka*). **Partial reduplication** involves a reduplication of only part of the word, e. g. *papákšt* (veiksmažodis *pakštelėti*), *babarkšt* (*barkštelėti*), *babámst* (*bambstelėti*).

Reduplication may be *initial* (i. e. prefixal), *final* (i. e. suffixal), or *internal* (i. e. infixal). Initial reduplications in Lithuanian: *le-lėpt; lilingt; ka-karyku; li-lingu; liu-liučio, dri-dringt, švi-švilpt*. Final reduplications: *klikla-kla; klikle-kle, hm-m, šiū-ū*. Internal reduplications: *ci-li-lingt; ta-la-laku at-gim-giminy, vin-gur-gurklis*.

Word reduplication is partial and has various differences: *strykt strakt; šnypšt, blykst pablykst; blýkš pablykš; buldu buldais; dingu daugais* and etc. A-not-A question reduplication is an interesting type of reduplication. This idea is further supported by the fact that a partial-copying of A-not-A constructions have phonological priority, in that the copied material is a syllable, a prosodic element, e. g., *čia-ne-čia, kadà-ne-kadà, kad-ne-kad, kaip-ne-kaip, kame-ne-kamè, kàs-ne-kàs, koks-ne-koks, kokia-ne-kokia*.

Key words: reduplication, reduplication words, complete reduplication, partial reduplication, triplication, initial reduplication, internal reduplication, terminal reduplication